

SVETNIŠKE PRIDIGE JOŽEFA HORVATA

NINA ZVER

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
nina.zver@um.si

V prispevku opozarjam na obstoj prekmurskih svetniških pridig, ki so jih napisali prekmurski katoliški duhovniki v 19. in 20. stoletju. Večinoma so hranjene v arhivih in védenje o njih še ni razširjeno, dokazujejo pa, da so bili življenjepisi svetnikov tudi na tem območju priljubljen vir za njihovo snovanje. Tudi Jožef Horvat, duhovnik gradiščanskohrvaškega porekla (1880–1932), ki je bil v letih 1905–1912 kaplan v Črenšovcih, od 1912 do 1932 pa župnik v Martjancih, je za snov svojih pridig ob svetniških godovih in t. i. žegnanjskih nedeljah v cerkvah, poimenovanih po svetnikih, izbiral hagiografije.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.13)

ISBN
978-961-286-778-2

Ključne besede:

Jožef Horvat,
prekmurska pridiga,
svetniška pridiga,
prekmurski knjižni jezik,
življenjepisi svetnikov

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.13)

ISBN
978-961-286-778-2

Keywords:

Jožef Horvat,
sermon of Prekmurje,
saintly sermon,
literary language of
Prekmurje,
saints' biographies

JOŽEF HORVAT'S SAINTLY SERMONS

NINA ZVER

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
nina.zver@um.si

In this paper I draw attention to the existence of saintly sermons from the region of Prekmurje written by Prekmurje Catholic priests in the 19th and 20th centuries. Most of them are kept in archives and knowledge of them is not widespread yet, but they prove that saints' biographies were a popular source for their composition in this region as well. Jožef Horvat, a priest of Burgenland-Croatian origin (1880–1932), who was chaplain in Črenšovci from 1905 to 1912 and parish priest in Martjanci from 1912 to 1932, also chose hagiographies as the material for his sermons on saints' name days and on the anniversaries of the consecrations of the churches.

University of Maribor Press

1 Uvod

Beseda *hagiografija* izvira iz gr. *hágios* 'svet' in *graphe* 'pisati' (Movrin 2016: 81). V srednjem veku je pojem opredeljeval nekatere starozavezne knjige (prav tam: 79), medtem ko so v sodobnosti hagiografije »krajši ali daljši življenjepisi oseb, ki jih je Rimskokatoliška cerkev uradno razglasila za blažene ali svete« (Smolik 2001: 364). Poleg poimenovanja *hagiografija* so v rabi še *življenje svetnikov*, *legenda (o svetnikih)*, *mitografija*, *hagiografski diskurz (discours hagiographique)* idr.

Hagiografije so pogosto vpete v pridige. Z besedno zvezo *svetniška pridiga* in s sinonimnimi izrazi, kot so *hagiografska pridiga*, *pridiga ob svetniškem godu* in *pridiga za svetniški praznik*, poimenujemo verskovzgojno naravnano besedilno vrsto, ki vsebuje opis življenja svetnika. Pridigar jo običajno prebere ob obletnici posvetitve (domače) cerkve oz. ob godu svetnika, ki je čaščen kot zavetnik cerkve, kraja ali redovne skupnosti (Smolik 2000). Po Juvanu (2000: 128) obstajata dve različici svetniških pridig: *passio*, kjer je v središču preganjanje in mučeništvo svetnika, in *vita*, ki je »prikaz svetnikove poduhovljene askeze, krepostnega odrekovanja, ki njegovo etično idealnost preobrazi v čudežno moč«.

Hagiografije, svetniške pridige in druge hagiografske besedilne vrste raziskovalci umeščajo pod krovni, nadpomenski pojem hagiografskega slovstva oz. literature (prim. Ogrin 2011). M. Orožen (2011: 16) jih uvršča k žanru vzgojnega nabožnega slovstva, za katerega meni, da »ostaja izven znanstvene raziskovalne pozornosti, čeprav jim [versko naravnanim vzgojnim besedilom, op. N. Z.] pri jezikovnem ubesedovanju stilistično-estetske drže nikakor ni odrekati«. Podobno kot biografije so pogosto zapostavljene, odrivane »na mejno območje med umetnostjo in znanostjo« (Avsenik Nabergoj 2011: 174), in kot estetske kategorije ne uživajo dovoljšnega ugleda, zlasti zaradi vprašljive zgodovinske zanesljivosti njihove vsebine. Ta namreč temelji na le delno ohranjenih ali šablonsko sestavljenih podatkih o svetnikih – zlasti tistih iz prvih krščanskih stoletij (Smolik 2001: 364) –, neredko pa so svetniške podobe nastale tudi na podlagi krajevnih izročil (Miklavčič, Dolenc 1968: 8). Ker je sodobni človek »nagnjen k razsodnosti in stvarnosti«, so l. 1913 na »katoliškem shodu v Ljubljani sklenili, da je treba pripraviti zgodovinsko neoporečno izdajo svetniških življenjepisov«, kar so si med prvimi slovenskimi hagiografskimi pisci prizadevali uresničevati Janez Evangelist Zore, Maks Miklavčič in Jože Dolenc (Smolik 2001: 365).

M. Orožen (2011: 18) ocenjuje, da imajo hagiografije trikratno namembnost: (1) z zgleodom svetnikovega življenja oblikujejo vernikovo duhovno držo in poglobljajo njegovo versko znanje; (2) širijo vernikovo splošno kulturno obzorje; (3) utrjujejo znanje knjižnega jezika oz. kulturo govora. Ta besedila so po njenem mnenju nekakšni »medij/i/ posredovanja vrednot vere« (Orožen 2011: 17).

Kmecl (1975: 15–16) piše o podobnostih in razlikah med hagiografijami in pridigami. V obeh primerih, kakor trdi, gre za cerkvene prozne spise, »ki služijo neposrednemu, živemu ogovarjanju in prepričevanju krščanskega vernika, naj zabožjovoljo ne naseda skušnjavam in ne brede kar naprej v greh ter se naj raje zanaša na onstransko božjo nagrado za čednost in stanovitnost« (prav tam: 15–16). Funkcija pripovednega je po njegovem mnenju ista: »pripovedovana zgodba ali pripovedna scena je nazoren primer (zgleed, eksempl), kako dobro se je ravnati po pridigarjevem nauku in nasvetu oziroma po nasvetih in naukih svete cerkve« (prav tam: 16). Eksempl, ki je doživel svoj največji razcvet v pridigah Janeza Svetokriškega, pa je tvorjen po osnovni formuli *tako kot ... > je ... oz. zgodba > nauk* (prav tam: 17). Razliko med besedilnima vrstama vidi Kmecl v recepciji: hagiografije so bolj namenjene branju, pridige pa poslušanju.

2 Prekmurske svetniške pridige

Splošen pregled slovenskega hagiografskega slovstva, ki sicer ni popolnoma izčrpen in se prvenstveno nanaša na izdaje hagiografij, je podal Marijan Smolik (1997: 498–505), članek pa se v nadaljevanju posveča bolj specifični tematiki: v literarni razvid želi vključiti prekmurske hagiografske pridige, ki jim do zdaj še ni bila posvečena posebna raziskovalna pozornost. Omejuje se na svetniške pridige, ki so jih napisali prekmurski katoliški duhovniki v 19. in 20. stoletju in so hranjene v javnem raziskovanju dostopnih arhivih in knjižnicah (Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota – PIŠK MS, Domoznanski oddelek; Kleklova knjižnica v Črenšovcih; Univerzitetna knjižnica Maribor – UKM, Rokopisna zbirka)¹ ali objavljene v Kleklovem katoliškem mesečniku *Marijin list* (do februarja 1914 *Nevtepeno poprijeta Devica Marija zmožna gospa Vogrška*). V nabor so vključene zgolj pridige, pisane za godove svetnikov, ne pa tudi za Marijine in Gospodove praznike

¹ Prekmurske rokopisne pridige so hranjene tudi v dveh zvezkih Rokopisne zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice (Ms 689; Ms 1486), vendar po hitrem pregledu pridig na temo življenja svetnikov ni bilo zaslediti, saj gre po vsej verjetnosti za protestantski zbirki nabožnih tekstov.

(npr. Gospodovo oznanjenje, »dan cepljene Marije«, Karmelska mati božja, Kraljica rožnega venca) ali za praznik vseh svetih, četudi morebiti imajo hagiografski značaj.

2.1 Prekmurske svetniške rokopisne pridige

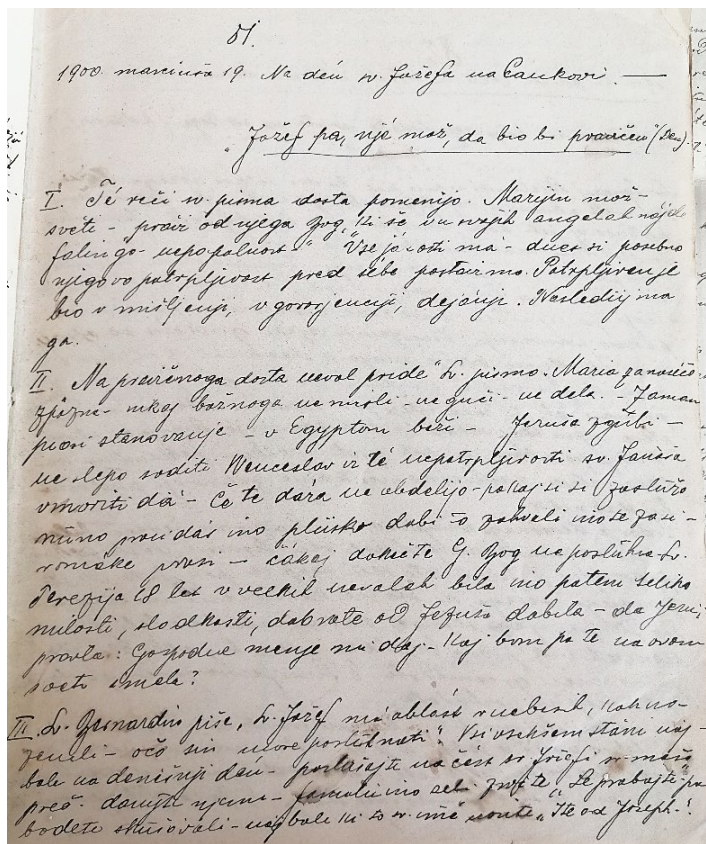
2.1.1

Rokopisna zbirka PIŠK MS hrani pod signaturo Ro 188 zapuščino murskosoboškega župnika Emerika (Imreta) Hanžka, roj. 1. 11. 1756 na Gornjem Seniku, u. 9. 11. 1826 v Murski Soboti (Géfin 1929: 131). Vse pridige pa niso Hanžkove. Po Smejevem mnenju gre za avtorstvo soboškega župnika Franca Gašparja (1872–1877), po datacijah in krajevnih označbah sodeč pa bi jih lahko pisali tudi Franc Hüll, Jožef Bagáry in Franc Ivanocy. Zapuščina zajema naslednje svetniške pridige:

- 5 pridig za god sv. Florijana (*Pro Festo S. Floriani; Na dén szvétoga Floriána* – Krog, 4. maj 1904; *Sz. Florián napján* – Krog, 1879; *Na dén sz. Floriána* – Petanjci, 1873, Krog, 1903; *S. Florianum; Sz. Florián napján* – Petanjci, 1876, Krog, 1877 (osnutek); *Mondatott Petánczon is sz. Florián napján* – Petanjci, 1876, Krog, 1877);
- 1 pridiga za praznik apostolov sv. Petra in Pavla (*Na dén sz. Petra i Pavla apostolor* – Tišina, 29. junij 1874);
- 1 pridiga za god sv. Antona Padovanskega (*Pro Festo S. Antonii* – 13. junij 1849, 1850);
- 1 pridiga za god sv. Lovrenca (*St. Lőrincz vértann ünnepe* – Murska Sobota, 10. avgust 1878);
- 2 pridigi za god sv. Nikolaja – Miklavža (*Od szvétoga Miklousa* – Tišina, 6. december 1873, Murska Sobota, 1885, 1896, 1903; *Pro Festo S. Nicolai Eppi* – 1868);
- 5 pridig za god sv. Štefana (*István vértann ünnepe* – Tišina, 26. december 1876; *Predga na szvétek szv. Stevana prvoga mantrnika; Predga na szvétek szv. Stevana prvoga mantrnika; Na dén sz. Stevana prvoga mantrnika; (Predga) na szvétek sz. Stevana I ga manternika*).

2.1.2

V zapuščini Jožefa Klekla st., ki jo hrani PIŠK MS pod signaturo 33/39, sta dve pridigi za svetniške godove: v t. i. II. snopiču (*Predge. Návuki. Sliši Klekl Jožefi kaplani tišinskomi. 'Pridige. Nauki. Pripada Jožefu Kleklu, tišinskemu kaplanu.'*) je, oštevilčen s št. 60, osnutek pridige za god sv. Štefana I. Ogrskega (1899. avg. 20. na Števan kralja), v IV. snopiču (*Predge ino Návuki. Sliši Klekl Jožefi kaplani tišinskomi.*) pa je pod št. 81 osnutek pridige za god sv. Jožefa (1900. marca 19. Na den sv. Jožefa na Cankovi; prim. Slika 1). Oba osnutka, pisana v slovenskem črkopisu, kažeta, da je bil Jožef Klekl več retorik, ki je bil sposoben spontano, na podlagi le nekaj ključnih besed oz. stavkov in svetopisemskih citatov oblikovati svoj govor in do konca ohranjati rdečo nit pridige.

Slika 1: Osnutek ene izmed Kleklovih svetniških pridig

Vir: PIŠK MS, sign. 33/39.

2.1.3

V zapuščini turniškega in dolnjeseeniškega župnika ter vsestranskega delavca za Prekmurje Jožefa Sakoviča je 29 pridig za svetniške godove:

- 5 pridig za god sv. Jožefa (*In festo S. Joseph.* – 19. marec 1905, Hideg-Kut; *In festo S. Joseph.* – 1903, Hidegkut; *In f. S. Joseph Patroni Ecclesiae* – 1921, Turnišče, 1927; *In festo S. Josephi Spous. BMV.* – Hidegkút, 19. marec 1903; *Dom. X. p. Pentec. ad bened. novi Altaris S. Joseph.* – Črenšovci, 12. avgust 1900);
- 4 pridige za praznik apostolov sv. Petra in Pavla (*Fest. SS. ad. Petri et Pauli* – 29. junij 1929, Dolnji Senik; *In festo SS. ad. Petri et P.* – Turnišče, 29. junij 1916; *In f. SS. ad. Petri et Pauli* – Dolnji Senik, 1912; Turnišče, 29. junij 1913, 1917; *In festo ss. AA. Petri et Pauli et. benedictione novae Crucis.* – Hotiza, 29. junij 1900);
- 1 pridiga za god sv. Ladislava (*Dom. VI. p. Pent. Festum Tituli Ecclesiae* – 30. junij 1907, Beltinci);
- 1 pridiga za god sv. Alojzija (*In festo S. Aloisii* – 21. junij 1904, Tišina);
- 1 pridiga za god sv. Elizabete Ogrske (*In festo S. Elisabet Hung.* – 19. november 1907, Beltinci; 1922, Turnišče; 1911, Dolnji Senik);
- 3 pridige za god sv. Janeza Krstnika (*In f. S. Joannis Bapt.* – Gornji Senik, 30. junij 1929; *Fest. S. Joannis Bapt.* – 28. junij 1903, Sodišinci; *In festo S. Joannis Bapt.* – Sodišinci, 26. junij 1904; Gornji Senik, 27. junij 1910);
- 2 pridigi za god sv. Antona Padovanskega (*In festo S. Antonii de Pad.* – Turnišče, 16. junij 1901; *Dom 5. p. Pent. S. Antonii* – Turnišče, 15. junij 1913);
- 1 pridiga za god sv. Janeza, evangelista in apostola (*In festo S. Joannis Ap. et Ev. Dom. infra Oct. Nativitatis* – Beltinci, 27. december 1908);
- 1 pridiga za god sv. Donata (*Dom XII. p. Pent. S. Donati* – Velika Polana, 7. julij 1921);
- 7 pridig za god sv. Štefana I. Ogrskega (*Ünnepi sz. beszéd, sz. István király napján a ker. katolik. vallás 900. évi ünnepén;* *In f. S. Stefani RC* – Turnišče, 1917; *In festo S. Stephani* – 20. avgust 1919; *In f. S. Stephani Regis.* – Dolnji Senik, 1928; *In f. S. Stephani RC* – Tišina, 20. avgust 1904; Dolnji Senik, 1929; Dokležovje, 1909; Turnišče, 1914; *Festum S. Stephani RC* – Dolnji Senik, 1910, 1912; Tišina, 1905; Turnišče, 1913, 1916; *In f. S. Stephani R.* – Turnišče, 1920);

- 3 pridige za god sv. Štefana (*In festo S. Stephani Protomart.* – Dolnji Senik, 1912; Turnišče, 1916, 1920, 1923; *In festo S. Stephani Protomart.* – Dolnji Senik, 26. december 1910; Turnišče, 1913, 1922, 1925; Dolnji Senik, 1929; *In f. S. Stephani M.* – Dolnji Senik, 1924, 1928, 1927).

2.1.4

Pridige Ferdinanda Hermana, črenšovskega župnika 1941–1966, hrani Kleklova knjižnica Župnije Črenšovci v dveh zvezkih. V prvi zvezek je Herman pisal *Pridige ob nedeljah in praznikah*, v drugega pa pridige *Ob praznikih*. V drugem zvezku tako najdemo novoletne, velikonočne, vnebohodne, božične pridige, pridige na dan Svetega rešnjega telesa ipd., posebno kategorijo pa tvorijo pridige *Na godove svetnikov*. Že iz naslovov v kazalu je razvidno, da gre za madžarske, hrvaške in prekmurske oz. slovenske pridige. Hermanova prekmurščina se že močno izgublja v prevladujoči knjižni slovenščini, o čemer priča naslednji kratki odlomek iz besedila, kjer je prekmurščino prepoznati le v dveh velelniških glagolih (*Idite, včinite*), v fonološki podobi presežnika (*najvekušo*) in oziralnem zaimku (*štero, šteromi, šteroga*):

»Idite k Jožefu, in kaj Vam pove, včinite« /.../ Bog ga je vzdignil za najvekušo čast, štero mora Bog človeku skazati, stem, da je ga božji sin imenuje za očeta, za skrbnika, šteromi so pokorni vetrovi, morja, zemlja, neba, zvezda. Od šteroga vse ma začetek, obstoj in konec. In o tem možu sveto pismo malo pove.

Hermanovih pridig za svetniške godove, napisanih v prekmurščini oz. slovenščini, je skupno 7: 2 pridigi za god sv. Jožefa (Prišlin, 19. 3. 1935 in Cankova, 19. 3. 1933; Cankova, 19. 3. 1934 – nedokončana), 1 pridiga za god sv. Jurija (Beltinci, 24. 4. 1932), 1 pridiga za god sv. Antona (Beltinci, 14. 6. 1931), 1 pridiga za praznik apostolov sv. Petra in Pavla (Lendava) in 2 pridigi za god sv. Helene (Pertoča, 21. 8. 1932 – nedokončana; Pertoča, 20. 8. 1933).

2.1.5

Zapuščino Janoša Küharja (1901, Gradišče–1987, Gornji Senik) hrani PIŠK MS pod signaturo Ro 242. Poleg nedeljskih in prazničnih pridig so ohranjeni tudi različni njegovi sestavki, kot npr. *Oprvin iden vu solo* (22. september 1911), *Predga, gda szam oprvim pripelo decsico k szp. precsiszavanyi prvokrat, Od oltára* (9. maj 1912, Tišina), *Husvéti elmélkedések* (Velikonočna razmišljanja), študijska gradiva (*Aszketika, Szentbeszéd a hivataról 1909–1910, Szentgyakorlatok a felszentelés alkalmával 1911 jun 21–29, Lumina e*

libro Levcasti S. J. »Mensis Eucharisticus.«, Liturgia, A szentgyakorlatok mibenléte itd.) in pesmarica (*Szlovenszka Molitvena Kniga sz peszmami*). V Küharjevi zapuščini je 6 prekmurskih pridig za svetniške godove: 1 pridiga za god sv. Vida (*Sz. Vid vértanu ünnepeére*), 1 pridiga za god sv. Štefana I. Ogrskega (*Szf. István király ünnepeére*), 1 pridiga za god sv. Demetra (*Szent Demeter vértanu napjára*), 1 pridiga za god sv. Antona (*Sz. Antal napjára*, Turnišče), 2 pridigi za praznik apostolov sv. Petra in Pavla (*Sz. Péter és Pál ünnepeére, Na dén sz. Petra i Pavla apostola*).

2.1.6

Avtorica pričujočega članka hrani v domačem arhivu zapuščino martjanskega župnika Andreja Berdena (roj. 1887, u. 1963), ki poleg pridig Jožefa Horvata obsega tudi nekaj pridig z nedefiniranim avtorstvom. Avtorstvo dveh svetniških pridig je ugotovljivo: napisal ju je Franc Ivanocy, ki se je podpisal pod madžarsko pridigo, pisano za god sv. Štefana (*Szent István ünnepeére* – Murska Sobota, 20. avgust 1883), avtorstvo prekmurske pridige *Na dén sv. Floriana* (Krog, 4. maj 1883) pa je ugotovil Jesenšek (2018: 120–136), ki je pridigo tudi prepisal in jezikovno-slogovno analiziral. Izrazno moč Ivanocyjevih pridig je primerjal s Slomškovimi. Po njegovem mnenju so Ivanocyjeve pridige »najbolj učinkovit odgovor na raznarodovalno protislovensko politiko, ki jo je madžarska oblast izvajala v Slovenski okroglini« (Jesenšek 2018: 136).

2.1.7

V arhivu Župnije Murska Sobota naj bi bile hranjene tudi rokopisne pridige soboškega župnika Janoša Slepca (roj. 14. junija 1872, u. 29. junija 1936). Franc Kuzmič na spletni strani Pomurskega muzeja navaja,² »da je Slepce zapustil 894 pridig v rokopisu, od tega 859 slovenskih in 35 madžarskih«. Če to drži, potem imamo opravka z največjim korpusom pridig enega avtorja na Slovenskem, in gotovo so med njimi tudi svetniške. O Slepčevem jeziku in govorniškem slogu je Jožef Smej (1998: 49) zapisal: »Slepčeva slovenščina (prekmurščina) nič ne zaostaja za jezikom Ivana Baše, Jožefa Klekla st. /.../ in ml., Jožefa Sakoviča itd. V nekem oziru je še lepša, pristnejša, ni "papirnata". Kar ima v srcu, to pove jezik in to tudi zapiše.«

² Pomurski muzej, Bibliografija Janoša Slepca, <https://www.pomurski-muzej.si/pages/posts/slepce-jano-bibliografija-103.php>.

2.2 Prekmurske tiskane svetniške pridige

2.2.1

V Žlogarjevem (1886: 172–176) *Zborniku cerkvenih govorov na slavo ss. Cirilu in Metodu*, izdanem ob tisočletnici smrti sv. Metoda, sta objavljeni dve prekmurski svetniški pridigi: ena je nastala pod peresom cankovskega župnika in nabožnega pisatelja Jožefa Borovnjaka (roj. 9. februarja 1826 v Ivanovcih, u. 19. 9. 1909 na Cankovi). Njena zapovrstna št. je XXIX, naslov se glasi: Pareneza na čest svetij apoštolov Cirila i Metoda. Borovnjakovo pridigo je jezikovno analizirala Tatjana Grah (2008: 216), ki meni, da je »pomemben pokazatelj značilnosti tedanjega prekmurskega knjižnega jezika, ki je takrat (leta 1886) v vseh jezikovnih ravninah že sprejemal značilnosti enotnega slovenskega knjižnega jezika«. Pod št. XX je objavljena pridiga, katere avtor se ni želel razkriti – podpisal se je kot »Plebanoš na Vogrskom«. V obeh pridigah je izkazano veliko spoštovanje do sv. bratov Cirila in Metoda ter poznavanje njunega življenja in dela. Borovnjakova pridiga uvaja hagiografski vložek takole: »Zdaj pa vam ešče nekaj povem iz zgodovine življenja i smrti sv. apostolov Ciril i Metoda, potem krstjanski navuk.«

2.2.2

Pridigo ob razglasitvi svetnika Janeza Boska, ustanovitelja salezijancev, je objavil *Marijin list* (1934: 84–88). Napisal jo je lahko ali Jožef Klekl st. ali Ivan Jerič, kar je razvidno iz prispevka v *Novinah* (29. 4. 1934: 1) z naslovom Spored proslave sv. Ivana Boska v Murskoj Soboti: »Pred sv. mešov bodo meli slavnostno predgo vlč. g. Klekl, sv. mešo pa bodo popevali g. kanonik Slepec.« »Popoldne: pa bo ob ½ 3 na martiniškem dvorišči predga vlč. g. dekana Jeriča za mladino.« Pridiga vsebuje več versko-didaktičnih zgledov kot biografskih podatkov o Janezu Bosku. O njem izvemo le, da se je rodil v italijanski »gorički vesnici Bekki«, da je živel v siromaštvu in preganjanju, da je ustanovil družbo sv. Frančiška Saleškega (Salezijansko družbo) in da je bil razširjevalec krščanske vere. Hagiografske vsebine kot take je bore malo.

2.3

Nabor prekmurskih rokopisnih in tiskanih svetniških pridig s tem še ni popoln. Pregledati bi veljalo vse prekmurske župnijske arhive, vendar nam dostop do nekaterih žal ni omogočen. Poleg mesečnika *Marijin list* bi bil nujen tudi pregled

drugih prekmurskih katoliških časopisov, izhajajočih v 20. stoletju. Naključne najdbe pridig v prekmurskem tedniku *Novine* namreč pričajo, da jih je Jožef Klekl st. objavljajal tudi tam ter jih poimenoval z izrazi, kot so »predga«, »govor« in »bože reči«. Preveriti pa bi bilo treba tudi, ali drži podatek o obsežnosti zapuščine Janoša Slepca.

3 Jožef Horvat in njegove svetniške pridige

Življenje in delo Jožefa Horvata je bilo v strokovni in znanstveni literaturi že predstavljeno (Erjavec 1977; Horvat 2020: 61; Horvat 2021; Horvat 2022; Horvat 2022a: 269–270; Horvat 2022b: 4–5; Zver 2022a). Rojen je bil 31. avgusta 1880 v Veliki Nardi (Nagynarda). V duhovnika je bil posvečen 2. julija 1904 v Sombotelu in septembra istega leta nastopil službo kaplana v madžarski vasi Szepetnek. 16. marca 1905 je postal kaplan v Črenšovcih (županija Zala, madž. *Zala vármegye*), kjer je ostal sedem let (do 29. februarja 1912), 1. marca 1912 pa je dobil mesto župnika v martjanski župniji (županija Vaš, madž. *Vas vármegye*), ki jo je vodil dvajset let. Umrli je 1. maja 1932 v Martjancih, kjer je tudi pokopan in kjer na njegov pomen opozarja visok spomenik, izdelan po načrtu Jožeta Plečnika.

Velik pomen pripisujem predvsem Horvatovim rokopisnim pridigam, ki so ohranjene po zaslugi nečakinje njegovega naslednika v župniji, Andreja Berdena, in škofa Smeja (Jesenšek 2018: 120). Pridige so kljub avtorjevemu hrvaškemu poreklu, šolanju v madžarščini in pritiskom madžarskih oblasti, ki so v 19. in 20. stoletju nadzorovale in spodbujale madžarizacijo v Prekmurju, pisane v nadnarečnem prekmurskem jeziku, v katerega so vdirale tudi prvine obeh krajevnih govorov (Črenšovcev in Martjancev) (Zver 2022), kasneje pa tudi osrednjeslovenskega jezika.

Med Horvatovimi 530 prekmurskimi pridigami je ohranjenih 23, ki jih je avtor sestavil za svetniške godove (tabela 1). Razvrščene so glede na čas in kraj nastanka ter rabo črkopisa. Prvo obdobje zajema pridige, nastale v času kaplanske službe v Črenšovcih, črkopis je prekmurski³ (<cz>, <c> = /c/; <cs> = /č/; <ly>, <lj> = /lj/; <ny>, <nj> = /nj/; <sz> = s; <s> = /š/; <zs> = /ž/); drugo obdobje je čas Horvatovega župnikovanja v Martjancih in zajema pridige, pisane v prekmurskem črkopisu; tretje obdobje obsega pridige, pisane v gajici oz. slovenici, nastajajoče do poznih dvajsetih let 20. stoletja. Ker gradivo iz tretjega (pa tudi večina iz drugega)

³ Poimenovanje *prekmurski črkopis* za predhodno *madžarski črkopis* je predlagal Előd Dudás (2012: 149), ime *prekmurica* pa je nastalo po vzoru *slovenica*, *ogrīca* (Jesenšek 2018: 17, 79).

obdobja ni datirano, za zdaj ni določljivo, s katerim letom je Horvat zamenjal prekmurico za gajico, pa tudi, katera pridiga je njegova zadnja in kdaj natanko je nastala.

Tabela 1: Opus Horvatovih svetniških pridig po obdobjih

1. obdobje	2. obdobje	3. obdobje
2 pridigi za god sv. Antona Padovanskega	1 pridiga za god sv. Sebastijana	2 pridigi za god sv. Vida
1 pridiga za god sv. Ladislava Ogrskega, kralja	1 pridiga za god sv. Štefana, prvega mučenca	3 pridige za god sv. Janeza Krstnika
1 pridiga za god sv. Elizabete	4 pridige za god sv. Štefana Ogrskega, kralja	1 pridiga za god sv. Benedikta
1 pridiga za god sv. Štefana Ogrskega, kralja	2 pridigi za god sv. Martina	1 pridiga za god sv. Štefana Ogrskega, kralja
1 pridiga za god sv. Štefana, prvega mučenca	1 pridiga za praznik apostolov sv. Petra in Pavla	1 pridiga za praznik apostolov sv. Petra in Pavla
Skupaj: 6 pridig	Skupaj: 9 pridig	Skupaj: 8 pridig

Svetniške pridige je Horvat pogosto bral v cerkvah, poimenovanih po svetnikih, na t. i. žegnanijsko nedeljo. Tako je npr. pridigo za god sv. Sebastijana prebral »pri Sebeščanu«, tj. v Cerkvi sv. Boštjana v Pečarovcih, za god sv. Antona Padovanskega je najverjetneje pridigal v turniški kapeli, poimenovani po tem svetniku, za god sv. Vida pa v Strehovcih ob Bukovniškem jezeru:

Vküper smo se spravili dnjes eti, da z-pobóžnim srcom počastimo svéca manternika i zagovornika pri Bogi sv. Vida, ki je pred Bogom patrón i zagovornik **ete male kapele**.

(NP472, 1)

3.1 Horvatov odnos do evangeličanov in čaščenja svetnikov

Horvat je vernike spodbujal, da »cstéti trebi zsvlénje szvécov« (NP341, 3), in zagovarjal čaščenje svetnikov, saj je koristno prositi jih za obrambo, poleg tega pa ta navada obstaja že od začetkov krščanstva:

Zato na csaszti szvéczov sze mese szlüzsisjo, zato sze na szpominanye, na nyihov dén od szvezcov szv. mese cstéjo, ka od nyi pri Bogi zagovarjanye proszimo, ki ne zselijo drügo bole, kak nase zvelicsanye, od steri tak po aldovi szv. mese zagovarjanye prosziti je hasznovitno delo i tiszta navada je vu szv. materi Czérkvi od zacsetka zsviejla, kak nam to mesne knyige pa szv. Ocsi szvedocsijo. (DPa33, 2)

V eni izmed njegovih pridig se pojavi vložna zgodba, ki govori o srečanju dijaka katoliške vere, ki je romal k Marijini cerkvi, in evangeličanke. V njej se Horvat obregne ob pripadnike evangeličanske vere, ki odklanjajo svetniško čaščenje in očitajo katoličanom, da so praznoverci in da delajo proti božji volji. Evangeličane označi za neučene, saj ne poznajo prave resnice:

Eden dijak je po železnici potüvao k-ednoj Marijinoj romarskoj církvi. Edna vözvüčena gospa se z-njim v-guč poda ino ga spitavlje edno i drügo, ka jo je na poti zanimalo. Na slédnje pita za cio njegovoga potüvanja. Pové joj i začne pripovidavati, kak ljudjë to Marijino církev ljubijo, kak goréče častijo njo i drüge svéce. Nato jo je nikaj več ne zanimalo, nego samo eto je po kratkom časi pravila: »Škoda, da je ljudstvo tü ešče tak príprosto.« Dijaki se je samo kesnej zasvetilo, da ta ženska ni bila katoličanka, nego proteštantkinja, ar proteštanti so zavergli vsakše časténje svécov. Čüdno! Tisti, šteri svoje velike ljudi kar obsipajo z-najvékšov častjöv, jim postavljajo spomenike, prírejüjejo spominske slavnosti, oni od poštüvanja svécov nikaj neščejo čüti i trdijo, da je to gola prazna vera katoličanov. Ešče več. Celo to nam na oči mečejo, da z-tem, ar častimo svéce, delamo ravno proti bóžoj volji, da z-tem nečast delamo samomi Bogi, da z-tem kratimo Bogi dužno čast. Kak so te ljudjë neučeni, ar pri nas že vsako malo podvüčeno dete zna, da je ravno protivno istina, da mi katoličani vu svojih svécah na najlepši način častimo samoga Boga. I ravno od toga vam ščém dnjes gučati, od svécov i od njihovoga poštüvanja. (NP526, 1)

V nadaljevanju pridige Horvat opisuje zapleten proces razglasitve za svetnika ali blaženega, ki potrjuje, da ni dvoma, »da so tisti, štere mi tü na zemlji kak svéce častimo, zaistino med odebranimi vu nebésah« (NP526, 6). Nestrpnost do evangeličanov zaradi nečaščenja Marije in svetnikov pa je pogosto izražena tudi v drugih Horvatovih pridigah, saj v času njegovega življenja ekumenskega gibanja še ni bilo.

Smejëjo se z nas, ogrizavajo nas tisti, šteri Bl. D. Mario ne poštüjejo i to pravijo, ka mi Mario molimo. Milüvanja vredni siromacije i nerazumni blodniki so, šteri niti to ne véjo, ka je razloček med molbov i med poštüvanjom. /.../ Prosite, prosite zato drage düše v teh dnévaj dobro mater nebesko za povrnenje svojih bratov krivoverskih, ka bodo z nami i oni pobožno molili: zdrava Marija, milosti puna. (ML 1914/15: 430)

3.2 Možni viri Horvatovih svetniških pridig

Prve slovenske svetniške pridige so bile izdane šele konec 17. stoletja, v Janeza Svetokriškega *Sacrumu promptuariumu* (Sveti priročnik, 3. zvezek, 1696). Svetokriški je izbral za snov svojih pridig življenja 46 svetnikov, »ki so bili po takratnem bogoslužju pomembnejši« (Smolik 1997: 499). Med pomembnejšimi pisci slovenskih hagiografskih besedil velja izpostaviti še očeta Rogerija (*Palmarium empyreum* 1731, 1743) in Franca Mihaela Paglovca (*Tobiove bukeve* 1733), prvi na Slovenskem, ki je krajše svetniške življenjepise vključeval v svoje molitvenike, pa je bil Marko Pohlin

(npr. *Molituvne bukavce* 1777). Prave hagiografske zbirke so začele izhajati v 19. stoletju s Francem Veritijem (*Življenje svetnikov in prestavni godovi* 1828–29). Martina Orožen (2011: 15–16) meni, da so ravno svetniške pridige Svetokriškega, o. Rogerija, Veritija in drugih na Slovenskem spodbudile razvoj pripovedništva in poljudnega zgodovinopisja.

Če so baročni pridigarji (Janez Svetokriški, Rogerij Ljubljanski, Jernej Basar) snov za pridige ob svetniških praznikih povzemali iz latinskih in nemških nabožnih kompendijev s hagiografijami in legendami svetnikov (tudi iz Schönlebn), ker slovenskih še ni bilo, so prekmurski duhovniki poznega 19. in zgodnjega 20. stoletja gotovo posegali po Slomškovih *Djanjih Svetnikov božjih* v dveh (1853–1854) in Rogač-Torkarjevem *Življenju svetnikov in svetnic božjih* v štirih delih (1867–1874) ter *Življenju svetnikov* Janeza Evangelista Zoreta (1917, 1919, 1922, 1923). V Horvatovih pridigah je raba svetniških legend kot predlog⁴ potrjena v zapisih, kot so: *eto vam scšem dnyesz z-zsivlénya szvétoga Ladiszlav krala vöpokazati* (DPa26, 2); *To cstémo vu nyegovom zsvilényi, ka je nesrecsnim trostanye, szjrotam dober ocsa bio* (DPa26, 6); *Vu živlénji sv. Sebestjana se čté, da /.../* (NP403, 6). Pri pripravi pridig pa so mu pomagale tudi svetniške pridige drugih duhovnikov, objavljene v osrednjeslovenskih katoliških časopisih, npr. v *Drobtinica* in *Duhovnem pastirju*.

3.3 Čaščenje ogrskih kraljev v Prekmurju

Ozemlje Prekmurja je bilo do leta 1919 pod ogrsko – madžarsko oblastjo, pod katero je bilo pritegnjeno v času vladavine kralja Ladislava I. (1077–1095) (Zelko 1996: 97). V preteklosti so zato v tamkajšnjih cerkvah častili tudi madžarske svetnike, zlasti vladarja Štefana⁵ I. in Ladislava⁶ I. Slednji goduje 27. ali 30. junija, za svetega je bil razglašen leta 1192, v krščanskem svetu pa uživa takoj za kraljem sv. Štefanom »največjo in zasluženost slavo« (Miklavčič in Dolenc 1970: 669). Po njem nosi ime cerkev v Beltincih. God kralja Štefana I. so v preteklosti praznovali na različne

⁴ Parafraziranje in obnavljanje hagiografskih predlog sta po Juvan (2000: 127) za tematiko svetniških pridig »osrednjega pomena, saj vzpostavljata glavno besedilnega sveta. Ostalo citatno gradivo zgolj podkrepljuje pridigarjev prikaz veličine svetnikovega življenja, pobožnosti in čudežne moči. Na ta način je skušal pridigar svoji publikli omogočiti, da bi citirano legendo kar najbolje "premisli" in doživela.

⁵ Ime Štefan je grškega izvora: »Latinsko ime je izpričano v Rimu že v predkrščanski dobi, a je bilo bržkone lastno le Grkom; grško ime *Stéphanos*, zelo staro, odgovarja enakoglasnemu apelativu, ki pomeni 'krono'. Prvi kristjani so se radi krstili na to ime v spomin na diakona Štefana, prvega mučenca, ki ga Cerkev praznuje 26. decembra /.../« (Merkù 1993: 121)

⁶ Po Merkùju (1993: 71) gre za sestavljeno slovansko ime iz osnov *vlad-* in *slava*; madžarska oblika imena je *László*. Keber (1988: 392) na drugi strani trdi, da je ime Ladislav različica imena Vladimir.

datume: 16. avgusta, 2. septembra, 30. maja častijo njegovo nestrohnelo desno roko (Smolik 2000: 409), na Madžarskem pa ga slavijo na dan njegovega pokopa, 20. avgusta, ko je tudi državni praznik ali praznik ustavnosti (Schauber, Schindler 1995: 427). Cerkev ga je za svetnika razglasila leta 1083. Na Slovenskem mu je posvečena dokležovska cerkev (Smolik 2000: 408–409). V madžarski kolektivni zavesti sta oba, Ladislav I. in Štefan I., uveljavljena kot branitelja krščanske vere. Zlasti Štefan I., ki ga Madžari priznavajo za utemeljitelja svoje države, pa je postal nekakšen mitični simbol njihovega naroda.

Sabrina P. Ramet (2008) uporablja pri pojmovanju življenjepisov svetnikov, ki so bili kralji, izraz *miti*. Ločuje med miti o ustanoviteljstvu in miti o mučeništvu. Prvi »govorijo o ustanovitvi države in praviloma, čeprav ne vedno, zaobjemajo tudi idejo o upravičenosti do določenih ozemelj«, medtem ko miti o mučeništvu »pripovedujejo o herojskem žrtvovanju velikega lika v zgodovini – navadno v boju za domovino« (Ramet 2008: 577). Po Rametovi je mitologizacija ogrskega kralja Štefana, »čeprav je bila prvotno mišljena kot potrditev zakonitosti dinastije, pozneje tudi utrdila pripadnost Ogrske tako imenovanim deželam krone sv. Štefana«, zato gre v tem primeru za nacionalni mit o ustanoviteljstvu (prav tam: 577). Ta se kot vložna zgodba pojavlja tudi v svetniških pridigah prekmurskih duhovnikov, ki so posvečene čaščenju omenjenih ogrskih kraljev (prim. nabor Sakovičevih (2.1.3), Kūharjevih (2.1.5) in Horvatovih svetniških pridig (tabela 1)).

3.4 Horvatovi svetniški pridigi, posvečeni čaščenju ogrskih kraljev

Pridiga za god sv. Ladislava I. je bila govorjena v Beltincih 27. junija 1906, pridiga za god sv. Štefana I. pa ni datirana, a je zanesljivo nekaj let mlajša od prve in po vsej verjetnosti ustno podana v Martjancih. Osrednji vsebinski del obeh pridig predstavljata njuna hagiografska vložka, ki tematizirata življenje vladarjev sv. Ladislava I. oz. sv. Štefana I. Vodilni motiv so krščanske vrednote, ki jih narekuje ravnanje obeh ogrskih kraljev, npr. krščanska vera, dobrot, ljubezen do Boga in bližnjega, pravičnost, dobrotelost, skromnost in ponižnost. Simbolični sta že osebnosti kraljev sami po sebi; oba sta namreč simbola širjenja krščanstva in utrjevanja krščanske vere.

V jedrnih delih avtor poda nekaj biografskih podatkov o obeh svetnikih:⁷

Tabela 2: Biografski podatki v hagiografskih vložkih obeh svetniških pridig

BIOGRAFSKI Podatki	Sv. Ladislav, ogrski kralj	Sv. Štefan, ogrski kralj
Podatki o družini	<p>– Sv. Ladislav kralj je prvoga Bele sin bio, mati njegova je hčer lengielskoga krala bila, štera je svojega sina že v mladi letaj na Bogabojaznost, na pobóžno življenje včila svojimi rečmi pa svojov pėldov</p> <p>– Preganjao je njegovoga brata Gežo Šalomon kral</p>	<p>– Njegova deca ešće v u malosti metjėjo, samo Imre sin doségne mladénsko dobó</p> <p>– kada že ober onoga premišlava, ka prekda njemi ravnanje orsaga, Bóg sv. živlénja mladénca (= sina Imreta) k-sebi pozové i pobóžnoga kerula vse viipanje se zničí</p>
Zasluge, dela, vrednote, zaradi katerih častijo svetnika	<p>– je hitro vkúp spravo vojake i neprijatelje pravoga Boga je obladao</p> <p>– Gda je kral nastao té je ostro kaštigati zapovedao one, ki so Boga zgrebi zbhantiivali, ki so bóžje zapovidi prelomili, tiste nej zdržavali</p> <p>– Lejpe cėrkvi je dao zidati</p> <p>– Okolík je ón hodo po svojém orsagi, vsakoga prošnjo, tužbo je poslušno, vsakomi je na pomóž, na troštanje bio</p> <p>– Sam je siromakom almuštvo dilio, ka njé lačne narabni</p> <p>– v u sakšem deli je bóžo diko iskao, v u skušnjavaj pri Bogi miloščo pomóž iskao, svoje dobre, svoje plemenitne čine je višesnjemi Bogi zabhvalo i nej sebi pripisao</p>	<p>– Kada je vojvoda nastao, prvo njegovo delo je bilo, ka je svoj narod z-poganske vere na kerščansko vero preoberno</p> <p>– püšpókije nastavo, cėrkvi zidao</p> <p>– po orsagi okolík hodo i glaso reč bóžo</p> <p>– Navado je méo sv. kral, siromake v-nočnom vremeni, kada ga je nišče ne vido, v u njihovi siromaški bižaj goripoiscati i tak njim almuštvo deleti</p> <p>– ešće i svoje neprijatele je líbo</p>
Posmrtna slava	<p>– je lístvo tri leta dugo žaliivalo njegovo smrt</p> <p>– je sv. mati Cėrkev njegov kejp na oltar postavila, ka bi mi njegovo pėldo nasledivali, kak svėca poštiivali i na pomóž zezavali, od njega obrambo, zagovor prosili pri Bogi</p>	<p>– kada so po njegovoj smrti na 45 leto njegov grob goriodperli, tisti je dobro dišio i njegovo pravo roko, z-šterov je telko dobra včino, je od razpadanja očuvao</p>

Iz kratke, a dovolj nazorne predstavitve vključenosti biografskih podatkov je razvidno, da pridigar v vložni hagiografski zgodbi ne zajema veliko podrobnosti o življenju svetnikov: zlasti se izogiba navajanju letnic (rojstva, smrti ipd.), krajev rojstva in smrti ter osebnih lastnih imen (žena, otrok). Kljub umanjkanju tega je za obe pripovedi značilna biografska zaokroženost, določena z zgodbo kraljev od rojstva do smrti:

Za svetniškega življenjepisca namreč niso vsa dejstva iz svetnikovega življenja enako pomembna; pogosto se podrobneje zaustavlja celo pri enem samem dogodku, v katerem si je prihodnji svetnik z nepojmljivim odrekanjem posvetnim užitek pridobil očitno božjo

⁷ Črke *cz, cs, sz, s, sz, gy, h* in *ny* so v zgledih prečrkovane v *c, č, s, š, z, g, lj* in *nj*.

naklonjenost – in to na način, ki ni v skladu z običajnim človeškim razumevanjem sveta; nastane čudež (mirakel), ki dotlej navadnega smrtnika šele kvalificira za božjega izbranca. Vse ostalo besedilo je pogosto le rutinska, ponavljajna biografska obloga. Neposredni zaključek osrednje biografske scene, v kateri se svetniško ožarjena izkaže svetnikova čednost, je zelo pogosto tudi trenutek, ko življenjepisec povzame nauk in iz pripovedne scene v trenutku napravi eksempl. (Kmecl 1975: 17–18)

Medtem ko Horvat opisuje življenje obeh kraljev, poslušalcem hkrati polaga na srce različne krščanske nauke in s tem dosega vzgojno učinkovitost. Z vključevanjem svetopisemskih citatov (Svetega Duha, Jezusa, Joba), prisposodob in eksempljev je to le še bolj podprto. V pridigi ob godu sv. Ladislava je široko pripovedno razvit tudi zgled ljubezni matere do otroka:

Sv. Ladislav kralj je prvoga Bele sin bio, mati njegova je hčér lengjelskoga krala bila, štera je svojega sina že vu mladi letaj na Bogabojaznost, na pobóžno živlénje včila svojimi rečmi pa svojój példov. Mogla je to včiniti njegova mati, ar či nebi bila ešče vu nekrivično srcé svojega sineka lúbéznost do Boga, Bogabojaznost nakapala, té kesnije vu kraljévskoj diki nebi bio mogeo stalen biti vu lúbéznosti nebeskoga Očé, gda so skušnjave tešla, svejta pa hüdoga düha njegovo düšo okoli vzéle. Mogla je včiniti pa i činila je to njegova mati štera je nej takša mati bila, kak so denéšnjega svejta materé, štere véki na drügo vse skrb majo, samo na svojé decé düše nej, ka bi tiste na bóžo slüžbo, na lúbéznost Boga privčile, njé na zveličanje pripelale. Oh kelko krat je mogla njemi mati ete reči praviti: Sinek! to bi mojemi srci najvékša žalost bila, či bi mogla ono viditi, ka ti dobroga Boga z-smrtnim grehom zbantüješ, ka ti po smrtnom grehi vu düši prle mrjéš lahko navsevéke, kak vu tešli. Denéšnjega svejta materé jeli vi tak gučite vašoj deci? jeli se vi žalostite, gda vidite vaše dejte greh činiti, z-šterim na svojój düši kejp bóži zamažejo, svojo düšo lahko na vsevéke morio? Oh ne žalostite se, oh ne gučite tak, nego ešče šilite je vu one prilike, gde morejo Boga smrtnim grehom bantüvati, gde morejo lúbéznost do Boga zgübiti, pa lúbéznost do vas tüdi, ar štero dejte ne lübi Boga, nego Njega z-grehi bantüje, ono dejte ne lübi, nemore lübiti niti svoje starije, ki so njemi za Bogom prvi na svejti. Včila je mati Ladislava svojega sina na lúbéznost do Boga, na zdržavanje njegovi zapovid z-rečmi pa svojój példov, šteri navuki so vu dobro zemlo spadnoli i vnogo sada dobricinjev prinesli. Po bóžoj milošči etim navukom, dobroj példi svojé materé more zahvaliti ono, ka zdaj med svéci stoji vu nébi pred trónusom Boga vu dugom bilom gvanti pa z-palmom vu rokaj. Tem navukom more zahvaliti po bóžoj milošči ono, ka zdaj sv. mati Cérkev ete reči Sv. Düha od njega pravi: »Blaženi je ón človek, ki se je brezi greha najšao i ki je za zlatom nej letijo niti vu penezi je nej vüpanje méo.« Po milošči bóžoj s tém navukom, toj példi svojé materé more zahvaliti ono, ka na njega slišijo tüdi ete reči Sv. Düha: »Veren je bio Gospodni i neje kraj stopo z-njegove poti i zdržao je njegove zapovidi, zato je Gospód tüdi z-njim bio.«

4 Zaključek

Slovenski baročni pridigarji (Janez Svetokriški, Rogerij Ljubljanski, Jernej Basar) so snov za pridige ob svetniških praznikih povzemali iz latinskih in nemških nabožnih kompendijev (tudi iz Schönlebna) in tako pripravili priročnike, po katerih so lahko posegali Anton Martin Slomšek, Jožef Rogač, Matija Torkar, Janez Evangelist Zore idr. Njihove poslovenjene predloge so uporabljali prekmurski duhovniki 20. stoletja,

med njimi tudi gradiščanski Hrvat Jožef Horvat, ki je 27 let svojega duhovništva preživel v Prekmurju in za prekmursko ljudstvo pisal pridige v njihovem maternem jeziku. Poleg slovenskih svetnikov je častil tudi madžarske, kar je bilo v okviru madžarske cerkvene in upravne oblasti nad prekmurskim ozemljem takrat zapovedano. Tako je 27. junija 1906 v Beltincih pridigal o sv. Ladislavu (tam mu je tudi posvečena cerkev), 20. avgusta nekaj let kasneje, najbrž v Martjancih, pa je imel pridigo o sv. Štefanu. Iz vsebinske analize obeh pridig je razvidno, da je Horvat bolj kot kopičiti biografske podatke o svetnikih želel vernikom ponuditi kakovostne moralne zglede, preko tega pa jim pomagati oblikovati verske vrednote.

Viri in literatura

Viri

Domači arhiv Borisa Kuča:

Zapuščina Jožefa Sakoviča.

Domači arhiv Nine Zver:

Zapuščina Andreja Berdena.

Kleklova knjižnica Črenšovci:

Dva zvezka pridig Ferdinanda Hermana.

Marijin list, 8. 6. 1934–8. 7. 1934: Prištetje Ivana Boska k svetcom. Govor pri proslavi v Soboti. Let. 30, št. 6–7, str. 84–88.

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK):

Ms 689 – Pridige. 4. Pridige v prekmurskem narečju.

Ms 1486 – Zbirka katoliških nabožnih tekstov iz Prekmurja. 2. pol. 18. in 1. pol. 19. stol.

Novine Slovenske krajine, 29. april 1934: Spored proslave sv. Ivana Boska v Murskoj Soboti. Let. XXI, št. 17, str. 1.

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobotica (PIŠK MS):

33/39 – Pridige Jožefa Klekla st.

Ro 188 – Pridige Emerika Hanžka (1756–1826) in Franca Gašparja (1843–1906), podaril Jožef Smej.

Ro 242 – Iz zapuščine Kühar Janoša (1901–1987), v kateri so tudi pridige, 1 arhivska škatla.

Anton ŽLOGAR, 1886: *Zbornik cerkvenih govorov na slavo sv. Cirilu in Metodu*. Ljubljana: Katoliška tiskarna.

Literatura

Irena AVSENIK NABERGOJ, 2011: Literarne vrste in zvrsti: stari Izrael, grško-rimska antika in Evropa. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Nikola BENCIC et al., 2003: *Gramatika gradiščanskohrvatskoga jezika*. Željezno: Znanstveni inštitut Gradiščanskih Hrvatov.

Előd DUDÁS, 2012: Primerjalni zgodovinski razvoj prekmurskega črkopisa. *Jezikoslovni zapiski* 2/18, 149–165.

Janez ERJAVEC, 1977: Župnija Martjanci. V: *Stopinje 1977* (ur. Jožef Smej). Murska Sobotica: ZGP »Pomurski tisk«, TOZD Tiskarna. 78–89.

Gyula GÉFIN, 1929: *A szombathelyi egyházmegye története: (1777-1928)*. Szombathely: a szerkesztő kiadása.

- Tatjana GRAH, 2008: Jezikovna analiza Borovnjakove pridige Pareneza na čest svetij apoštolov Cirila i Metoda. V: *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka* (ur. Marko Jesenšek). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenske jezike in književnosti. (Zbirka Zora, 55). 197–217.
- Nina HORVAT, 2020: Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig iz 1. polovice 20. stoletja. *Slavia Centralis* XIII/2, 50–63.
- , 2021: O odkrivanju avtorstva črensovskih in martjanskih rokopisnih pridig. V: *Stopinje 2021* (ur. Lojze Kozar ml.). Murska Sobota: Škofija. 89–92.
- , 2022: Pomen Jožefa Horvata za Prekmurje. V: *Stopinje 2022* (ur. Lojze Kozar ml.). Murska Sobota: Škofija. 99–102.
- , 2022a: Besedje v pridigah Jožefa Horvata. V: Gjoko Nikolovski (ur.), *Izzivi slavistike v 21. stoletju: 4. mednarodna znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 267–286.
- , 2022b: Kroatizmi v jeziku pridigarja Jožefa Horvata. *Jezik in slovstvo* 67/1–2, 3–26.
- Marko JESENŠEK, 2018: *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Zora, 129).
- Marko JUVAN, 2000: Baročne pridige in citatno povzemanje izročila. *Vezi besedila: študije o slovenski književnosti in medbesedilnosti*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura. (Zbirka Novi pristopi). 113–132.
- Janez KEBER, 1988: *Leksikon imen: izvor imen na Slovenskem*. Celje: Mohorjeva družba.
- Matjaž KMECL, 1975: *Od pridige do kriminalke*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Alenka KORON, 2016: Hagiografski diskurz v zgodnjih biografijah o Prešernu. V: *Kulturni svetniki in kanonizacija* (ur. Marijan Dovič). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 239–253.
- Rogerij LJUBLJANSKI, 2001: *Palmarium empyreum, seu Conciones CXXVI. de sanctis totius anni: signatèr de nonnullis particularibus & extraordinariis, qui in quibusdam locis festivè celebrantur, & usque modo sermones de ipsis visi non sunt, compositae ex vitis eorum: Scriptura sacra, ac SS. Patribus: variis conceptibus, symbolis [et] historiis: praecipuè aptis moralitatibus refertae, in II. partes divisae, ac copioso indice provisae, datae publicae luci Carniolico idiomae ... a p. Rogerio Labacensi*. Faksimile uredili Jože Pogačnik, Kajetan Gantar, Jože Faganel. Ljubljana: Fundacija dr. Bruno Breschi.
- Marijin list* 1914/15: Govor Horvat Jožefa, plebanoša martjanskoga, držani 13-ga decembra večer. 426–430.
- Pavel MERKŪ, 1993: *Svetniki v slovenskem imenoslovju*. Trst: Mladika.
- Maks MIKLAVČIČ, Jože DOLENC, 1968: *Leto svetnikov. Prvi del*. V Ljubljani: Zadruga katoliških duhovnikov.
- , 1970: *Leto svetnikov. Drugi del*. V Ljubljani: Zadruga katoliških duhovnikov.
- David MOVRIN, 2016: Evropska hagiografija med Bogom in narodom. V: *Kulturni svetniki in kanonizacija* (ur. Marijan Dovič). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 81–91.
- Matija OGRIN, 2011: Dober Legent teh Suetnikov: Koroški rokopis iz 18. stoletja. *Primerjalna književnost* 34/3. 65–79.
- Martina OROŽEN, 2011: Anton Martin Slomšek, *Djanje svetnikov božjih* – vzgoja duha, kultura srca in govora v novoslovenskem knjižnem jeziku sredi 19. stoletja. *Slavia Centralis* IV/1. 14–47.
- Sabrina P. RAMET, 2008: Umrli kralji in nacionalni miti: Zakaj so pomembni miti o ustanoviteljstvu in mučeništvu. *Teorija in praksa* 45/5. 575–599.
- Vera SCHAUBER, Hanns Michael SCHINDLER, 1995: *Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan v letu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jožef SMEJ, 1998: Slovenstvo Ivana Slepca (1872–1936). Ob stoletnici njegovih knjižnih izdaj. V: *Stopinje 1998* (ur. Jože Ftičar, Lojze Kozar, Lojze Kozar ml., Vilko Novak idr.). Murska Sobota: Pomursko pastoralno področje. 49–54.
- Marijan SMOLIK, 1997: Pregled hagiografskega slovstva. V: *Zbornik ob sedemdesetletnici Franceta Bernika* (ur. Jože Pogačnik). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. 497–514.
- , 2000: Svetniške (hagiografske) pridige Janeza Svetokriškega. *Zbornik o Janezu Svetokriškem: prispevki s simpozija v Vipavskem Križu, 22.–24. aprila 1999* (ur. Jože Pogačnik in Jože Faganel). Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. 323–333.
- , 2001: Življenje svetnikov (geslo). *Enciklopedija Slovenije* Wi–Ž. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Nina ZVER, 2022: Razlikovalne jezikovne prvine v različnih prekmurskega narečja v pridigah Jožefa Horvata. *Slavistična revija* 70/3, 255–268.

– –, 2022a: Življenje in delo pridigarja Jožefa Horvata. *Studia Historica Slovenica* 22/1, 63–100.

SUMMARY

In this paper I draw attention to the existence of saintly sermons from the region of Prekmurje written by Prekmurje Catholic priests in the 19th and 20th centuries. Most of them are kept in archives and knowledge of them is not widespread yet, but they prove that saints' biographies were a popular source for their composition in this region as well. By incorporating hagiographical material, the priests wanted to present the faithful with examples of the saints' pious actions and thus influence the formation of their spiritual attitudes.

Jožef Horvat, a priest of Burgenland-Croatian origin (1880–1932), who was chaplain in Črenšovci from 1905 to 1912 and parish priest in Martjanci from 1912 to 1932, also chose hagiographies as the material for his sermons on saints' name days and on the anniversaries of the consecrations of the churches. It is possible that he took the material for the saints' sermons from *Djanja Svetnikov božjih* of Slomšek, Rogač-Torkar's hagiography *Življenja svetnikov in svetnic božjih* or *Življenja svetnikov* by Janez Evangelist Zore. The sermons of saints, published in *Duhovni pastir* and *Drobtinice*, also helped him in preparing his sermons. Since he worked in Prekmurje, which was under Hungarian rule until 1919, his sermons often included not only Slovene saints, but also Hungarian saints – especially kings, who strengthened the Christian faith during their reign and are still held in high esteem by the Hungarian people today.

I compared the inclusion of biographical data in the hagiographical parts of two of Horvat's sermons. I found that the preacher does not go into much detail about the lives of the saints. In particular, he avoids mentioning years, places of birth and death, and personal names. Despite the lack of this, both narratives are characterized by a biographical roundness determined by the story of the kings from birth to death.